

PRO:

Krajský úřad Středočeského kraje
Odbor životního prostředí a zemědělství
Zborovská 81/11
150 21 Praha 5
IČ: 70891095
ID: keebyyf

OD:

Okrašlovací spolek čelákovický zastoupený
RNDr. Petrem Petříkem, Ph.D., předsedou spolku
Na Stráni 673/14
250 88 Čelákovice
IČ: 02206820
ID: jugarip
www.celakovice.org

V Čelákovících dne 27. 12. 2020

Věc: Vyjádření k oznámení koncepce „Program zlepšování kvality ovzduší zóna Střední Čechy – CZ02: Aktualizace 2020“

S odvoláním na znění ust. §10c odst. 3 zákona č. 100/2001 Sb., o posuzování vlivů na životní prostředí, zasíláme v rámci zahájení zjišťovacího řízení své písemné vyjádření k oznámení koncepce „Program zlepšování kvality ovzduší zóna Střední Čechy – CZ02: Aktualizace 2020“ (dále jen „PZKO“), který je veřejně přístupný na https://portal.cenia.cz/eiasea/detail/SEA_STC026K. PZKO se zabývá detailně hodnocením aktuálního stavu znečištění vzduchu (zejména PM₁₀, PM_{2,5}, benzo[a]pyrenu, NO₂, O₃, kovy, atd.) v posuzované lokalitě s použitím dat ČHMÚ ze sítě AIM a modelováním očekávaného poklesu znečištění s ohledem na přijatá opatření. Text se okrajově věnuje i zdrojům hlavních polutantů (velké zdroje včetně průmyslu, domácnosti, doprava, fugitivní zdroje).

Alarmující je fakt, že jen od počátku měření v roce 2011 dochází v předmětném území k překročení ročního imisního limitu (1 ng/m³) pro průměrnou koncentraci benzo[a]pyrenu na všech monitorovacích stanicích. V roce 2019 byl překročen tento imisní limit pro roční průměrné koncentrace benzo[a]pyrenu na třech stanicích (ze čtyř s dostatečným počtem měření), a to na stanici Kladno-Švermov, Brandýs nad Labem a Čelákovice. Porovnáním podílu množství emisí jednotlivých znečišťujících látek ze zdrojů v jednotlivých zónách a aglomeracích na celkových emisích za rok 2016 se zóna Střední Čechy řadí na první místo v případě PM_{2,5}, PM₁₀, benzenu a arsenu; na druhé místo v případě NO_x, SO₂, VOC, benzo[a]pyrenu, niklu a olova! Středočeský kraj je tak v ČR na 1. místě v produkci VOC (3586,5 t/rok) před Ústeckým a Severomoravským krajem a na 3. místě v produkci TZL (862 t/rok)! Česká republika by měla dostát závazkům Pařížské klimatické dohody a tomu by měl být PZKO podřízen. Místo toho jsou uváděny nejrůznější statistiky, ale **není zřejmé, jak se bude postupně snižovat úroveň emisí u největších znečišťovatelů**. Často se zmiňuje vytápění v domácnostech, ale tam je jakákoliv regulace obtížná, neboť těžko vymahatelná a lidé se rozhodují hlavně na základě cen za vytápění. Opatření v PZKO na zlepšení kvality ovzduší (str. 254) se soustřeďují na pokles emisí těchto polutantů se zaměřením na cílový rok 2023. Přitom **cíl snížit např. emise až o polovinu je nereálný, pokud nebudou nastavena a dodržována jasná pravidla. Navrhujeme proto doplnit PZKO o následující oblasti:**

NEDOSTATEČNÝ MONITORING KVALITY OVZDUŠÍ

PZKO zcela **pomíjí naprosto nedostatečný počet měřicích stanic ve Středočeském kraji**, které nemohou podchytit kvalitu ovzduší pro tak hustě přelidněnou oblast, kde je navíc značná mobilita lidí a s ní spojená dopravní zátěž a kde je soustředěn stávající průmysl nebo staré zátěže z již zaniklých průmyslových provozů.

AIM nepokrývají zdaleka všechny zdroje průmyslového znečištění zařazené v REZZO 1 a REZZO 2 a nezaměřují se prioritně na PM₁, VOC, polyaromatické uhlovodíky PAU, ani těžké kovy, klíčové zdraví ohrožující škodliviny. Z takových dat nelze vyvozovat obecnější závěry pro rozhodování!

Jako příklad nevhodně interpretovaných výsledků z takto získaných neúplných dat lze uvést vyhodnocení měření nedávno instalované požadové městské stanice v Čelákovicích (<https://www.celakovice.cz/cs/mesto/zivotni-prostredi/kvalita-ovzdusi>). Od 1. 1. 2019 stanice měří kromě PM₁₀ také každý 6. den 24hodinovou koncentraci PAU. Přímo ve Vyhodnocení měření imisí na stanici Čelákovice za rok 2019 (autoři J. Sládeček, H. Škáchová, ČHMÚ) se píše, že „překročení limitu BaP u této stanice není nic neobvyklého, bylo zaznamenáno i na jiných stanicích Středočeského kraje i celé ČR“, ale již se bohužel nevěnuje důsledkům tohoto smutného faktu pro lidské zdraví. Bohužel i v navazující zprávě se stejným názvem, kterou si nechalo vyhotovit město Čelákovice (autor B. Kotlík, SZÚ) dochází ke zkreslené interpretaci naměřených dat, kdy se zhoršená kvalita ovzduší a špatné rozptylové podmínky v zimním období připisují pouze vlivu lokálních topenišť. Studie SZÚ pracuje s interpolovanými a nutně nepřesnými hodnotami z OZKO (pětiletý klouzavý průměr) a vyvozují se nepodložené závěry o vlivu těžkých kovů ve vztahu k mortalitě obyvatel, aniž se uvádí jediný chemický rozbor prachových částic. Přitom stejná osoba na základě měření na sedmi místech v okolí areálu TOS-MET, a. s. ve dnech 7. 8. 2016 až 7. 9. 2016 a 13. 12. 2016 až 16. 1. 2017 uvádí: „**Výsledky měření potvrdily prokázaný vliv zdroje TOS – MET na kvalitu ovzduší.** Výsledky by měly být porovnány s rozptylovou studií zpracovanou pro TZL, aby bylo možné odhadnout podíl pravděpodobných fugitivních emisí a resuspenze.“ Modelový výpočet v PZKO ve výhledovém stavu k roku 2023 stále předpokládá překračování imisního limitu, a to zejména v severní, v severozápadní a v severovýchodní části zóny (např. řešené Čelákovice překračují imisní limity pro benzo[*a*]pyren na 86 % plochy, viz tab. 67 z PZKO) a dále v jihozápadní a západní části zóny a nabádá ke stanovení opatření k dalšímu snížení imisních koncentrací benzo[*a*]pyrenu.

Tab. 67: Cílové obce Programu, kde je třeba realizovat nová opatření – Středočeský kraj

Název ORP	Název obce	Procento plochy s překročeným imisním limitem v roce 2023 po aplikaci stávajících opatření	
		36. nejvyšší denní koncentrace PM ₁₀	benzo[<i>a</i>]pyren
Brandýs nad Labem-Stará Boleslav	Čelákovice	0	86

Pro srovnání, na měřicí stanici v Brandýse nad Labem je od roku 2013, kdy na této lokalitě začal monitoring polyaromatických uhlovodíků, dokladováno překračování ročního imisního limitu pro benzo[*a*]pyren. PZKO uvádí dále, že „podle modelových výpočtů a analýza imisí na této lokalitě ukazují, že celkově největší podíl na znečištění ovzduší benzo[*a*]pyrenem má lokální vytápění. V případě PM₁₀ přispívají významně k vyšším koncentracím této látky v ovzduší nejen emise primárních částic z lokálních topenišť, ale také z dopravy v blízkém okolí stanice.“ **Nutno brát v potaz, že brandýská a čelákovická stanice jsou požadové a nelze jí tedy prokázat znečištění stacionárních velkých zdrojů!** Také sledované proměnné nejsou dostačující. Z nejnovějších vědeckých poznatků je zřejmý zásadní vliv PM_{2,5} na lidské zdraví, ale jejich kvantita se v letech analyzovaných v PZKO sledovala v letech 2011–2016 pouze na 2–6 stanicích v celém regionu.

Na úrovni Středočeského kraje neprobíhá koordinace měření kvality ovzduší a nezávislý orgán, který by oponoval studii zadávané obcemi analyzující data z AIM.

NEDOSTATEČNÉ INFORMOVÁNÍ OBYVATEL O VLIVU LOKÁLNÍCH TOPENIŠŤ

Plánovaná opatření v PZKO se zaměřují hlavně na lokální vytápění (tj. spalování v domácnostech), což na první pohled dává smysl, protože domácnosti především v zimním období jsou hlavním zdrojem znečištění. Zde se PZKO zaměřuje na doporučení výměny starých kotlů za nové ekologické typy, kontroly kvality spalovaného paliva a doporučení spalovat suché dřevo. **Nikde ale není uvedena analýza poměru domácnosti vybavených starými a novými kotly a odhad termínu dokončení výměny.** PZKO se zabývá pouze domácnostmi, v nichž se

spaluje jako palivo dřevo, ale zcela opomíjí velkou část domácností, kde se spaluje uhlí. Chybí analýza poměru počtu domácností spalujících uhlí a dřevo. Chybí návrh opatření pro domácnosti spalující uhlí. Pro upřesnění, spalování uhlí je řádově větším zdrojem znečištění než spalování dřeva.

Když už se PZKO zaměřuje na lokální topeniště, tak např. z veřejné diskuse koordinované MŽP vyplynula **potřeba stanovit seznam obcí, kde je nezbytné provést další výměny kotlů**, zejména pro účely dalších dotačních výzev (viz závěry z pracovních skupin pro podporu implementace opatření stanovených v programech zlepšování kvality ovzduší ve věci: „Aktualizace opatření programů zlepšování kvality ovzduší“). **PZKO dále neuvádí, kolik ORP v rámci výkonu přenesené působnosti dle zákona o ochraně ovzduší provedlo kontrol plnění povinnosti provedení pravidelné kontroly technického stavu a provozu spalovacích zdrojů na pevná paliva** dle § 17 odst. 1 písm. h) zákona o ochraně ovzduší a jak se podařilo zabránit vypouštění spalin do ovzduší. Je chválné opatření jako „Účinná kontrola plnění požadavků kladených na provozovatele spalovacích zdrojů zákonem o ochraně ovzduší“. Již **není specifikováno, jak obce a Středočeský kraj prověří možnost poskytování finanční podpory formou dotací či nízkouročených nebo bezúročných půjček ze svých finančních zdrojů** (v rámci svých možností) a její rozsah v čase k motivaci instalace akumulčních nádrží, a to do 6 měsíců od vydání PZKO. Podobně je rozumné opatření „Zvyšovat povědomí provozovatelů o vlivu spalování pevných paliv na kvalitu ovzduší, významu správné údržby a obsluhy zdrojů a volby spalovaného paliva.“ **Již ale není jasné, jak obce a Středočeský kraj budou doplňkově k aktivitám realizovaným na národní úrovni vést osvětové kampaně k větší informovanosti veřejnosti**, resp. provozovatelů, např. prostřednictvím seminářů, kontaktních kampaní, tiskových a jiných propagačních materiálů týkajících se spalování kvalitního paliva. **Způsob informování obyvatelstva v regionu je stále velmi nedokonalý a neflexibilní** a zajišťují je spíše spolky (viz <http://celakovickeforum.cz/aktualne/kvalita-ovzdusi-v-celakovicich>, <https://www.celakovice.org/wp-content/uploads/2020/09/letak-ovzdusi-2016.compressed.pdf> nebo <https://www.mb-eko.cz/hlavni/jak-zit-neskodit/kvalita-ovzdusi-v-mlade-boleslavi>). Samotné stránky KÚSK <http://www.kr-stredocesky.cz/web/20994/11> jsou velmi nepřehledné a pro běžného uživatele nezajímavé. Přitom vzhledem k značné sezonnosti a zjevné souvislosti kvality ovzduší s nemocností obyvatel **je potřeba informovat místní obyvatele on-line a v aktuálních hodnotách, aby mohli podle toho přizpůsobit svoje aktivity a např. omezit pohyb v určitých lokalitách a časech během smogové situace** (viz dále).

NEDOSTATEČNĚ ZPRACOVANÉ DOPADY NA ZDRAVÍ OBYVATEL

V části „Zdravotní rizika znečištění ovzduší“ se hodnocení zdravotních rizik suspendovaných částic soustředí pouze na aerosoly frakce PM₁₀ a PM_{2,5}, přestože **mnohem větší nebezpečí pro zdraví obyvatel představuje frakce PM₁**, která proniká po vdechnutí až do plicních sklípků. Bohužel frakce PM₁ není v české ani evropské legislativě zatím předmětem zájmu, a tak chybí i měřicí stanice. **POZK podceňuje roli olova**. Mezi těžkými kovy se olovo i dnes vyskytuje v nejvyšší koncentraci v aerosolech a jeho vliv na zdraví je velmi významný.

PZKO cituje již překonaný Dlouhodobý program zlepšování zdravotního stavu obyvatelstva ČR – Zdraví pro všechny v 21. století (2002), přitom by měl zohlednit **vládou schválený strategický dokument Zdraví 2030** (<https://www.mzcr.cz/category/programy-a-strategie/zdravi-2030/>). Cílovou skupinou je míněno všechno obyvatelstvo, lze ale předpokládat citlivější skupiny obyvatel v území diferencované nejen věkem. **Vzhledem k periferizaci území při hranicích kraje (sociálně slabší obyvatelstvo) by zde měla být specifická opatření, aby bylo možno dosáhnout imisních cílů. Chybí zmínka o současném zdravotním stavu obyvatel v kraji**, zejména o **chronické nemocnosti a také postupy, jak uchránit obyvatele v případě smogových situací**.

NEDOCENĚNÝ VLIV DOPRAVY

PZKO dále konstatuje, že příspěvek průmyslu a dopravy k emisím benzo[a]pyrenu není významný, což nemusí být pravda, pokud tvrzení není podloženo daty. **Kvantifikace jejich příspěvku ve srovnání s emisemi z domácností však chybí. Program se tak vyhnul návrhu opatření pro pokles emisí benzo[a]pyrenu z průmyslu (účinnější filtrace) a dopravy (obchvaty města a obcí)**, což by určitě přispělo k dalšímu zlepšení kvality ovzduší v posuzovaných lokalitách. Vždyť v blízkosti těchto zdrojů bydlí značné množství obyvatel a regulací těchto zdrojů by šlo ochránit jejich zdraví lépe nežli u špatně podchytilných zdrojů jako jsou lokální topeniště. Přitom právě největší diskuse podle zápisů z regionálních jednání k aktualizaci PZKO 2020+ se točila kolem dopravních opatření.

Uvedme opět příklad Čelákovice. Již minulou koncepcí byla městu Čelákovice uložena povinnost snížit emise benzo[a]pyrenu do r. 2020, ale nikde není doloženo, že by se pro to učinily nějaké kroky, nikde není uvedena zodpovědná osoba a město nemá ani poradní orgán pro životní prostředí, který by měl dodržování koncepce sledovat a vyhodnocovat její plnění. Na míru emisí benzo[a]pyrenu má vliv i doprava a v minulé koncepci byl uveden výčet dopravních opatření jako např. obchvaty. Obchvat Čelákovice je investiční akcí Středočeského kraje od roku 2003, v roce 2007 bylo díky kraji vydáno územní rozhodnutí, které dvakrát propadlo. Dnes se snad rozjíždí projekt pro stavební povolení, ale i ten může skončit nezdarem, neboť ještě nejsou vykoupené všechny pozemky. Nejrušnější ulicí v Čelákovických kde je nejvíce obchodů, projíždí denně více než 10 tis. motorových vozidel, zdroj emisí, hluku, otřesů domů a hlavně nebezpečí pro chodce.

NEDOCENĚNÝ VLIV PRŮMYSLU

Inventuru zdrojů v PZKO podle REZZO považujeme za nepřesnou, neboť vykazování je pouze na zodpovědnosti znečišťovatelů. Některé údaje nejsou provozovatelé povinni nahlašovat do ISKO a dochází k nutnému zkreslení u emisí znečišťujících látek, které provozovatelé nemají povinnost zjišťovat a jsou pro potřeby emisních inventur dopočítávány v emisní databázi na základě ohlášených aktivních údajů a emisních faktorů (citace viz PZKO). Navíc pro potřeby výpočtů v PZKO byly stacionární zdroje REZZO 1 a REZZO 2 sloučeny a jak ostatně PZKO uvádí: **Výsledky modelového hodnocení jsou zatíženy mj. chybou ve vstupních emisních datech** – to může zahrnovat jak chybějící (doposud neidentifikované) zdroje emisí, tak rozdíly ve způsobu výpočtu neohlašovaných emisí.

Je samozřejmě dobrou zprávou, že **v PZKO byly provedeny rovněž odhady fugitivních emisí TZL a částic PM₁₀ a PM_{2,5} u vybraných kategorií zdrojů.** Pro řešené území byly stanoveny emise z činností souvisejících se slévárenskými procesy, ale již blíže **nejsou rozebrána nápravná opatření.** Výše uvedené lze opět ukázat na případu podniku **TOS-MET, a.s.**, který opakovaně žádal o změnu integrovaného povolení (viz již sedmá žádost <https://www.mzp.cz/ippc/ippc4.nsf/%24%24OpenDominoDocument.xsp?documentId=9C46&action=openDocument>). **Nahlášené kontroly ČIŽP nekonstatují žádná závažná porušení (viz např. poslední [https://www.mzp.cz/ippc/ippc4.nsf/\\$pid/MZPPDHFR11LB](https://www.mzp.cz/ippc/ippc4.nsf/$pid/MZPPDHFR11LB)), což je ve zřetelném rozporu s hromadícími se stížnostmi obyvatel a s obsahem těžkých kovů v prachu, zemině a vodě v okolí slévárenského provozu (viz příloha) a faktem, že podnik figuruje na 5. místě podniku s nejvyššími fugitivními emisemi ve sledovaném regionu (viz Tab. 36 v PZKO)!**

Tab. 36: Výčet zdrojů s nejvyššími fugitivními emisemi TZL, PM₁₀ a PM_{2,5} v zóně Střední Čechy (řazeno dle TZL)

Kraj	Pořadí	Identifikační číslo provozovny	Provozovatel / název provozovny	Fugitivní emise		
				TZL	PM ₁₀	PM _{2,5}
Středočeský kraj	1.	735420211	Kovohutě Příbram nástupnická, a.s.	424,906	276,189	127,472
Středočeský kraj	2.	696290111	ŠKODA AUTO a.s. - závod Mladá Boleslav	277,944	180,664	83,383
Středočeský kraj	3.	779960111	METAL TRADE COMAX, a.s.	234,635	152,513	70,391
Středočeský kraj	4.	677710101	ČKD Kutná Hora, a.s. - Kutná Hora	98,330	63,914	29,499
Středočeský kraj	5.	609048021	TOS-MET slévárna a.s.	62,636	40,713	18,791

Podobná situace je i u starých zátěží jako v případě KOVOHUTĚ HOLDING, a. s. v Čelákovických. Jak známo, stávající průmyslové areály se znečišťující výrobou (vypouštění TZL a VOC do ovzduší) negativně zasahují do vlastnického práva občanů Čelákovice (snížením ceny nemovitostí) a do jejich práva na příznivé životní prostředí a soukromí. Zásah do těchto práv je způsoben především překročením povolené imisní zátěže v okolí jejich nemovitosti způsobené vypouštěním škodlivin, prokázanými starými ekologickými zátěžemi a v neposlední řadě snížením atraktivity okolí obce pro rezidenční bydlení. Změna provedená při společném jednání nebyla dána před veřejným projednáním na vědomí dotčeným orgánům k vyjádření a ani v textu „Vyhodnocení vlivů upraveného návrhu ÚP Čelákovice na udržitelný rozvoj území“ není změna funkčního využití uvedena a stále je zde neodpovídající text: „Zjištěné problémy: území se znečištěným ovzduším - Územní plán navrhuje transformaci největších průmyslových areálů uvnitř zástavby města na novou funkci s cílem zlepšení

životních podmínek v Čelákovících.“ Uvedený cíl zlepšení životních podmínek je v přímém rozporu s využitím plochy Kovohutí pro těžký průmysl. **Změna využití plochy Kovohutí by měla mít související důsledky na plánovanou okolní zástavbu „potřebě průmyslové podniky uvnitř města postupně transformovat na „čisté provozy“, eliminovat dopady na obytné území v přímém kontaktu s nimi, případně je vymístit mimo město, hledat nová využití nevyužívaných průmyslových ploch, případně navrhnout asanaci dožívajících objektů.“** Stávající návrh ÚP Čelákovice tuto vizi nenaplňuje a obec Čelákovice tak nadále bude trpět přítomností průmyslových objektů se všemi negativními důsledky jejich provozu (hluk, exhaláty, světelný smog, **problematika dešťových a odpadních vod**). Pokud bude uskutečněn záměr obce Čelákovice ponechat plochy pro těžký průmysl a nadále omezovat izolační zeleň, bude růst negativní dopad na zdraví obyvatel a hrozí žaloby. Jako spolek jsme vznesli připomínku k návrhu ÚP již 31. 1. 2019, ale do dnešního dne jsme od města neobdrželi odpověď (viz příloha).

Nikde v PZKO také nejsou vyhodnocena hlášení na znečišťující provoz velkých zdrojů, jako je prašnost, hluk, zápach a další rušivé vlivy, které vnímají obyvatelé.

CHYBĚJÍCÍ HARMONOGRAM

Nejvyšší správní soud v letech 2017–2018 zrušil podobné strategické dokumenty v jiných krajích. PZKO, aby byl v souladu s evropskou směrnicí, **musí zajišťovat alespoň určitou pravděpodobnost realizace vybraných opatření; nesmí být pouze seznamem všech možných potřebných opatření, které by mohly vést k cíli, bez dalších prostředků zajišťujících skutečnou realizovatelnost.** K tomu soud stanovil tyto „minimální požadavky“: plán musí obsahovat jasně formulované priority, jednoznačný časový rámec pro plnění jednotlivých opatření a funkční systém průběžné kontroly (<https://sbirka.nssoud.cz/cz/ochrana-ovzduši-prezkum-programu-zlepsovani-kvality-ovzduši.p3679.html>). **Není jasné, jak stanovená opatření (s)plní obce a kraje dle § 9 odst. 4 zákona o ochraně ovzduší svou povinností vydat podrobný časový plán jejich provádění a ten následně zveřejnit způsobem umožňujícím dálkový přístup. Podrobný časový plán by měl být optimálně zpracován ve struktuře uvedené v příloze výzvy č. 8/2017 z Národního programu životní prostředí.**

Obecně koncepce by měla dát nejen návod, ale i povinnosti. V kraji by neměla existovat samospráva neuvádějící stav ovzduší na webových stránkách obce a každá samospráva by měla mít výbor pro životní prostředí. Neměl by to být orgán rady, ale zastupitelstva, aby bylo vše veřejně projednáváno. PZKO by měl obsahovat také rozbor, jak se s plněním PZKO vypořádávají jednotlivé obce. Nic takového PZKO neobsahuje.

S pozdravem

RNDr. Petr Petřík, Ph.D.
předseda Okrašlovacího spolku čelákovického

Zpracováno na základě konzultace s RNDr. P. Mikuškou, CSc. (vedoucího oddělení analytické chemie životního prostředí, Ústavu analytická chemie AV ČR) a MUDr. E. Rychlíkovou, Ph.D. (Státní zdravotní ústav).

Přílohy:

1. Připomínky k návrhu územního plánu města Čelákovice pro veřejné projednání ve smyslu ustanovení § 52 odst. 2 a odst. 3 a stavebního zákona č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon), ve znění pozdějších předpisů.
2. Rozbory těžkých kovů ze spadu prachu, zeminy a vody